

УДК 373.3(075.8)

Олеся Жовнич

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
ORCID ID 0000-0001-6430-7341

Валентина Мотрук

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
ORCID ID 0009-0007-8431-7054
DOI 10.24139/2312-5993/2024.04/026-033

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розглядаються педагогічні умови, необхідні для сприйняття європейських цінностей в освітньому процесі. Автор аналізує вплив науково вивірених гуманістичних інтерактивних технологій, які тренують вміння та якості "сучасного європейця". Особлива увага приділяється змінам у професійній діяльності та стилі мислення освітян. В статті розглядаються компоненти готовності педагогів до сприйняття європейських цінностей: ціле-мотиваційний, змістовий, операційний та інтеграційний. Автор підкреслює важливість дослідження динаміки змін у готовності освітян та вплив педагогічних заходів на їх особистісно-професійне зростання. Висвітлюються основні умови підготовки освітян з євроінтеграції в системі ППО, що сприяють формуванню їх готовності до сприйняття європейських цінностей та покращенню якості освіти.

У статті аналізується комплекс компонентів готовності педагогів до сприйняття європейських цінностей, зокрема ціле-мотиваційного, змістового, операційного та інтеграційного. Стаття обговорює роль системи ППО в розширенні та удосконаленні знань і умінь освітян, отриманих у попередньому навчанні та практиці, з фокусом на формування та розвиток особистісно-професійних підходів до питань євроінтеграції. Зазначається, що когнітивний компонент цього процесу включає глибокі знання про європейську культуру, освіту, економіку та історію взаємин України та Європи. Особливий акцент робиться на інноваційних підходах та методологіях, які допомагають формувати в освітян такі якості, як саморозвиток, професійна самоактуалізація, пізнання та творчий розвиток. Висвітлюється важливість створення сприятливих умов у навчальних закладах і методичних центрах для забезпечення ефективного саморозвитку особистості, спрямованого на інтеграцію з європейським освітнім простором та формування готовності до сприйняття європейських цінностей.

Ключові слова: європейські цінності, педагогічні умови, професійна початкова освіта, гуманістичні інтерактивні технології, готовність педагогів.

Постановка проблеми. Сучасні глобальні проблеми потребують нового світосприйняття та модернізації освітніх установ. Початкова педагогічна освіта (ППО) сприяє інтеграції у світовий та європейський освітні простори, розвитку транснаціональної освіти та інформаційних технологій. Аналіз науково-методичної роботи закладів початкової

педагогічної освіти показує використання традиційних і інноваційних форм діяльності, власні підходи до створення моделей і концепцій навчальної діяльності, а також успішний досвід у залученні до міжнародних освітніх програм і проєктів.

Аналіз актуальних досліджень. Динамічний розвиток умов підготовки освітян з євроінтеграції у закладах ППО підвищує творчий потенціал педагогічного колективу, стимулює інтерес до європейського досвіду та інноваційних технологій навчання. Сучасні науковці (Н. Лазаренко, А. Коломієць, І. Візнюк, О. Венгер, О. Паламарчук, І. Габа, О. Скляренко, С. Долинний, Н. Панок, Н. Лунченко та ін.) зазначають, що для успішної підготовки слухачів необхідний комплекс умов: соціально-педагогічних, організаційно-педагогічних, психолого-педагогічних тощо (Візнюк, Лазаренко, 2023; Коломієць, 2008; Локшина, 2011; Паламарчук, Візнюк, 2023; Паламарчук, Візнюк, Габа, 2023).

Метою статті є обґрунтування соціально-педагогічні умови модернізації початкової освіти щодо викликів сучасності та перспективи на майбутнє.

Виклад основного матеріалу. Розвиток педагогічних умов для позитивного сприйняття європейських цінностей вимагає науково вивіреного впровадження гуманістичних інтерактивних технологій, що тренують вміння та якості «сучасного європейця». Це також передбачає зміни у професійній діяльності, стилі мислення та емоційному сприйнятті освітян (Візнюк, Лазаренко, 2023; Паламарчук, Візнюк, 2023).

Компонентами готовності педагогів до сприйняття європейських цінностей є ціле-мотиваційний, змістовий, операційний та інтеграційний. Досягнення високого рівня такої готовності неможливе відразу. Дослідження особливостей динаміки змін складових готовності, рівні компонентів та вплив педагогічних заходів на особистісно-професійне зростання слухачів обумовлене удосконаленням знань та умінь освітян.

Розвиток умов поліпшення підготовки освітян із євроінтеграції у системі ППО зумовлює підвищення творчого потенціалу педагогічного колективу, інтерес до європейського досвіду та інноваційних технологій. Основні умови цього процесу включають [3, 5]:

1. Визначення змісту розвитку і реалізації програм.
2. Постійний вибір педагогічних технологій.
3. Диференціація змісту і форм навчання.

4. Залучення до науково-дослідної роботи.

5. Інтеграція з методичними службами.

Ці умови сприяють формуванню готовності освітян до сприйняття європейських цінностей та покращенню якості початкової освіти.

Система ППО розширює і удосконалює знання та уміння освітян, набуті в попередньому навчанні та практиці, з урахуванням формування і розвитку особистісно-професійних підходів до питань євроінтеграції. *Когнітивний компонент* включає глибокі знання про європейську культуру, освіту, економіку та історію взаємин України та Європи. У структурі *ціле-мотиваційного компоненту* особливе значення мають потреби в саморозвитку, професійній самоактуалізації, пізнанні та творчому розвитку. Процес саморозвитку особистості є складним і багатограним вдосконаленням, який потребує сприятливих умов для ефективного прогресу щодо впливу різних умов на цей процес (Коломієць, 2008; Паламарчук, Візнюк, 2023):

1. *Євроінтеграційна спрямованість навчальних закладів і методичних центрів* як умова, що створює освітнє середовище, орієнтоване на інтеграцію з європейським освітнім простором. Вона забезпечує доступ до актуальної європейської педагогічної практики, стимулює обмін досвідом і сприяє впровадженню новаторських методик та підходів.

2. *Відповідний зміст навчальних дисциплін, творчих доробків*, котрий є суттєвою умовою у наявності навчальних матеріалів із специфічним акцентом на європейські цінності. Це сприяє глибокому розумінню та осмисленню принципів європейської культури, що є важливим для формування особистісного розвитку.

3. *Характер культурного середовища в навчальному закладі* як педагогічна умова, що впливає на формування ціннісних орієнтацій і світогляду особистості. Відкритість до різноманітних культурних традицій та цінностей сприяє розвитку толерантності та взаєморозуміння в освітньому середовищі.

4. *Міжособистісна взаємодія усіх суб'єктів навчального процесу* щодо розуміння значущості інтеграційних процесів, який вимагає активної взаємодії між усіма учасниками навчального процесу (студентами, викладачами, адміністрацією). Це сприяє обміну досвідом, спільному розв'язанню проблем і формуванню спільних цінностей (Локшина, 2011; Паламарчук, Візнюк, Габа, 2023).

Таким чином, впровадження сприятливих умов у навчальних закладах і методичних центрах є важливим кроком для забезпечення ефективного саморозвитку особистості, спрямованого на інтеграцію з європейським освітнім простором і формування готовності до сприйняття європейських цінностей.

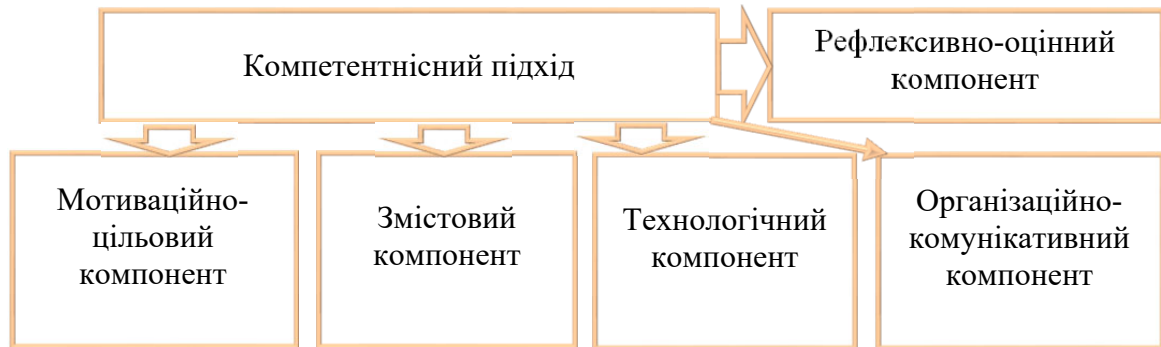

Рис. 1. Інтерактивна модель соціально-психологічних особливостей педагогів щодо розвитку європейських цінностей

Одним із ключових етапів такого розвитку є використання інтерактивних форм й методів навчання, які розглядаються як активна взаємодія всіх учасників навчального процесу, що базується на психологічних закономірностях людських взаємин і взаємодії. Це співнавчання, де слухачі та викладачі виступають як рівноправні суб'єкти. Інтерактивна модель (рис. 1) навчання виключає домінування однієї думки або учасника занять. В контексті європейських освітніх цінностей ці методи найбільше відповідають компетентнісному підходу до навчання дорослих (андрагогіці). Інтерактивні технології допомагають враховувати соціально-психологічні особливості педагогів, їхній життєвий і професійний досвід у визначенні змісту і форм проведення занять з проблем євроінтеграції. Запровадження інноваційних технологій навчання у закладах ППО для формування готовності педагогів до сприйняття європейських цінностей освіти включає в себе кілька ключових компонентів, які обґрунтовуються наступним чином (Візнюк, Лазаренко, 2023; Паламарчук, Візнюк, 2023; Паламарчук, Візнюк, Габа, 2023):

- створити атмосферу співробітництва для активізації навчального процесу, розвитку особистісно-рівноправних позицій у вирішенні проблем, розробленні спільних проєктів, завдань, моделей тощо;

- застосувати принципи андрагогіки (спільної діяльності, індивідуалізації та системності навчання, опори на досвід,

усвідомленості навчання, його контекстуальності, актуалізації, ефективності тощо);

– впровадити рефлексивний підхід до навчання освітян, що сприяє розвитку упевненості в своїх можливостях, критичного ставлення до власного професійного досвіду, зокрема, в контексті нових завдань євроінтеграційних процесів;

– реалізувати проблемно-пошуковий підхід до групового навчання, що сприяє розвитку комунікативно-дискусійних та науково-дослідницьких умінь.

Мотиваційно-цільовий компонент орієнтує педагогів на досягнення конкретних цілей, пов'язаних із сприйняттям європейських цінностей. Він стимулює їх до активної самоосвіти і розвитку, зокрема через впровадження інтерактивних навчальних методик (Коломієць, 2008; Локшина, 2011).

Змістовий компонент визначає ті навчальні програми, які повинні містити актуальний зміст, що сприяє глибокому розумінню європейських цінностей. Це включає в себе не лише теоретичні знання, а й практичні навички і вміння, необхідні для їх реалізації в навчальній практиці (Візнюк, Лазаренко, 2023; Паламарчук, Візнюк, 2023).

Технологічний компонент обумовлений застосуванням інноваційних технологій, зокрема інтерактивних методик навчання, що забезпечує ефективний процес засвоєння знань і розвитку вмінь. Це сприяє активізації навчального процесу та залученню педагогічних кадрів до інтерактивного спілкування і обміну досвідом (Локшина, 2011; Паламарчук, Візнюк, Габа, 2023).

Організаційно-комунікативний компонент забезпечує сприятливу організаційну атмосферу в навчальному закладі, що сприяє ефективній взаємодії між учасниками навчального процесу. Це важливо для створення умов для колективного обговорення і вирішення проблем євроінтеграції (Візнюк, Лазаренко, 2023; Паламарчук, Візнюк, 2023).

Рефлексивно-оцінний компонент ґрунтується на постійному самовдосконаленні та оцінці власної діяльності, що сприяють розвитку навчального процесу й вдосконаленню методів роботи з європейськими цінностями (Коломієць, 2008; Паламарчук, Візнюк, Габа, 2023).

Отже, успішність формування готовності педагогів до сприйняття європейських цінностей визначається комплексом зазначених умов, які сприяють активному й ефективному навчанню в контексті

євроінтеграційної проблематики. Застосування *компетентнісному підходу* до умов поліпшення підготовки освітян із євроінтеграції у системі ППО з використанням інтерактивних технологій та навчання дорослих, передбачають психолого-андрагогічну діагностику педагогів щодо вивчення їх професійного досвіду та потреб (табл. 1).

Таблиця 1

Діагностичні тестові завдання охоплюють такі напрями щодо вивчення професійного досвіду та потреб педагогів

№п/п	Характеристика
1	2
1	знання про Європейський Союз, основні європейські цінності, засади створення європейського освітнього простору
2	ознайомлення з нормативними документами ЄС та України щодо європейського виміру освіти (наприклад, "Болонь-2020", "Ключові компетенції для навчання упродовж життя", програми євроінтеграції тощо)
3	досвід участі в міжнародних проектах, програмах, конференціях, школах, робота в євроклубах, загальноєвропейські заходи
4	готовність до позитивного сприйняття європейських цінностей та виховання європейської свідомості на національних та європейських традиціях освіти і культури

Ефективна підготовка слухачів з проблем євроінтеграції потребує комплексу соціально-педагогічних умов, таких як науково-методичне забезпечення навчального процесу викладачами закладів ППО, використання сучасних методик діагностування та залучення слухачів до творчої співпраці через електронне спілкування та інші формати, а також здатність педагогів до рефлексії та проєктування власної діяльності. Внутрішні та зовнішні педагогічні умови спільно активізують роль педагогів у формуванні цілісної системи цінностей педагога-європейця.

Висновок. Педагоги, які працюють з учнями початкових класів, мають використовувати різноманітні інтерактивні методи для моделювання життєвих та педагогічних ситуацій, спільно вирішувати актуальні проблеми в атмосфері колегіальності та творчої взаємодії. Вибір технологій є вибором пріоритетів у стратегіях взаємодії педагогів і слухачів, які визначають тактику і стиль спілкування в соціальній взаємодії. У спеціальній літературі детально описані технології кооперативного навчання (робота в парах, у малих групах), колективного та колективно-групового навчання (ротаційні трійки, ажурна пилка, акваріум, навчаючи-вчуся), технології опрацювання

дискусійних питань (займи позицію, дерево рішень, дискусії, дебати), технології ситуативного моделювання (імітація, симуляція, рольова гра), а також стадії та елементи таких занять (мотивація, вхід у проблему, інформаційно-методичне забезпечення заняття, виконання завдань, підбиття підсумків).

Запровадження інноваційних методів навчання вимагає від викладачів та слухачів глибокого розуміння їх можливостей та правил, а також професійної зацікавленості в співпраці.

У контексті підготовки до євроінтеграційних процесів значну роль відіграють ігрові технології, зокрема навчальна гра, яка допомагає глибше вивчити нормативні документи та реалізувати методику проведення запланованих заходів. Такі навчальні заняття слугують репетицією педагогічної роботи, дозволяють краще зрозуміти тонкощі проблем, над якими працюють сучасні педагоги

ЛІТЕРАТУРА

- Візнюк, І. М., Лазаренко, Н. І. (2023). Моніторинг забезпечення професійної якості освіти педагогів в контексті євроінтеграції. *Порівняльна професійна педагогіка*, 11-20 (Vizniuk, I. M., & Lazarenko, N. I. (2023). Monitoring of ensuring the professional quality of teacher education in the context of European integration. *Comparative professional pedagogy*, 11-20).
- Коломієць, А. М. (2008). *Теоретичні та методичні основи формування інформаційної культури майбутнього вчителя початкових класів* (дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01). Київ (Kolomiiets, A. M. (2008). *Theoretical and methodological foundations of the formation of information culture of the future primary school teacher* (dys. dokt. Nauk). Kyiv).
- Локшина, О. І. (2011). *Тенденції розвитку змісту шкільної освіти в країнах Європейського Союзу* (дис. ... д- пед. наук : 13.00.01). Київ (Lokshyna, O. I. (2011). *Trends in the development of the content of school education in the countries of the European Union* (dys. ... d- ped. nauk: 13.00.01). Kyiv).
- Паламарчук, О., Візнюк, І. (2023). Родинно-сімейне виховання учнів початкових класів в контексті нової української школи. *Перспективи та інновації науки*, 14-32 (Palamarchuk, O., & Vizniuk, I. (2023). Family education of primary school students in the context of the new Ukrainian school. *Perspectives and innovations in science*, 14-32).
- Паламарчук, О., Візнюк, І., Габа, І. (2023). Family Education in the Context of the Development of Empathy of Primary School Students. *Наукові інновації та передові технології*, 12(26). (Palamarchuk, O., Vizniuk, I., & Haba, I. (2023). Family Education in the Context of the Development of Empathy of Primary School Students. *Science Innovations and modern technologies*, 12(26))

SUMMARY

Zhovnych Olesya, Motruk, Valentina. Social and pedagogical conditions of modernization of primary education: challenges and prospects

The article considers pedagogical conditions necessary for the perception of European values in the educational process. The author analyzes the impact of

scientifically proven humanistic interactive technologies that train the skills and qualities of a "modern European". Special attention is paid to changes in the professional activity and thinking style of educators. The article examines the components of teachers' readiness to perceive European values: goal-motivational, substantive, operational and integration. The author emphasizes the importance of studying the dynamics of changes in the readiness of educators and the impact of pedagogical measures on their personal and professional growth. The main conditions for training educators on European integration in the vocational education and training system, which contribute to the formation of their readiness to perceive European values and improve the quality of education, are highlighted.

The article analyzes the complex of components of teachers' readiness to perceive European values, in particular goal-motivational, substantive, operational and integration. The article discusses the role of the vocational training system in expanding and improving the knowledge and skills of educators, acquired in previous training and practice, with a focus on the formation and development of personal and professional approaches to issues of European integration. It is noted that the cognitive component of this process includes in-depth knowledge of European culture, education, economy and the history of relations between Ukraine and Europe. Special emphasis is placed on innovative approaches and methodologies that help to form such qualities as self-development, professional self-actualization, cognition and creative development in educators. The importance of creating favorable conditions in educational institutions and methodical centers to ensure effective self-development of the individual, aimed at integration with the European educational space and formation of readiness for the perception of European values, is highlighted.

Key words: *European values, pedagogical conditions, professional primary education, humanistic interactive technologies, teachers' readiness.*

УДК 373.3.015.31

Євген Мороз

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0009-0003-3580-5183

DOI 10.24139/2312-5993/2024.04/033-045

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті представлено огляд особливостей формування соціально-емоційних навичок молодших школярів та уточнено сутність поняття «соціально-емоційні навички молодших школярів». Підкреслено, що формування соціально-емоційних навичок є одним із ключових чинників повноцінного розвитку дитини, її адаптації до соціального середовища, збереження психічного здоров'я. У дітей молодшого шкільного віку відбуваються формування таких навичок, як регуляція емоцій та ефективна комунікація з оточенням. Автор статті наголошує на важливості впровадження програм соціально-емоційного виховання в закладах освіти як ефективного способу формування соціально-емоційних навичок дітей молодшого шкільного віку. Такий підхід покращує їхню психосоціальну адаптацію та сприяє зміцненню психічного здоров'я, формуванню готовності до школи та соціальної взаємодії.